

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՍԱՄՎԵԼ ՆՈՎՆԱՆՆԻՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԶԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱՊԱՆՈՎՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 6 ԵՎ 8-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾՆԵՐԻ, «ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 9-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾԻ ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

10 փետրվարի 2010թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Վ. Նովհաննիսյանի, Ն. Նազարյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ դիմող Ս. Նովհաննիսյանի, գործով որպես պարասխանող ներգրավված՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Սամվել Նովհաննիսյանի դիմումի հիման վրա՝ «Զինձառայողների եւ նրանց ընդհանրությունների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 6 եւ 8-րդ հոդվածների, «Պետական կենսաթոշակների մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի երրորդ մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ս. Նովհաննիսյանի՝ 15.10.2009թ. ՆՆ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

ՆՆ սահմանադրական դատարանի թիվ 1 դատական կազմի 2009 թվականի հոկտեմբերի 30-ի որոշմամբ «Զինձառայողների եւ նրանց ընդհանրությունների անդամների

սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի 6 եւ 8-րդ հոդվածների, «Պեպական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի եւ 52-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցի վերաբերյալ Ս. Նովհաննիսյանի դիմումը քննության է ընդունվել մասնակի. «Պեպական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքի 52-րդ հոդվածի 1-ին մասի վերաբերյալ դիմումի քննությունը մերժվել է՝ վիճարկվող դրույթը դիմողի նկատմամբ կիրառված չլինելու պարճառաբանությամբ:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Զինճառայողների եւ նրանց ընդհանրության անդամների սոցիալական ապահովության մասին», «Պեպական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքները եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Զինճառայողների եւ նրանց ընդհանրության անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հոկտեմբերի 27-ին, Նայասրանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի նոյեմբերի 25-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1998 թվականի նոյեմբերի 30-ին:

«Պեպական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2002 թվականի նոյեմբերի 19-ին, Նայասրանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2003 թվականի մարտի 31-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2003 թվականի ապրիլի 10-ին:

«Զինճառայողների եւ նրանց ընդհանրության անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի 6-րդ հոդվածը սահմանում է.

«Նոդված 6. Զինճառայողներին եւ նրանց ընդհանրության անդամներին տրվող պեպական կենսաթոշակների տեսակները

Զինճառայողներին նշանակվում են պեպական կենսաթոշակներ՝

ա) երկարամյա ծառայության համար.

բ) հաշմանդամության համար:

Զոհված (մահացած) զինճառայողների ընդհանրության անդամներին նշանակվում է սոցիալական կենսաթոշակ՝ կերակրողին կորցնելու դեպքում»:

«Զինճառայողների եւ նրանց ընդհանրության անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի 8-րդ հոդվածը սահմանում է.

«Նոդված 8. Կենսաթոշակի ընտրության իրավունքը

Պեպրական փարբեր կենսաթոշակների իրավունք ունեցող անձին իր ընտանիքային նշանակվում է մեկ կենսաթոշակ»:

«Պեպրական կենսաթոշակների մասին» ՆՆ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է. «Պեպրական փարբեր կենսաթոշակների իրավունք ունեցող անձին իր ընտանիքային նշանակվում է մեկ կենսաթոշակ»:

2. Քննության առարկա գործի դատարարական նախապարմությունը հանգում է նրան, որ դիմողը 1978 թվականի օգոստոսի 31-ից մինչև 1996 թվականի նոյեմբերի 2-ը ծառայել է ՆՆ ոստիկանության համակարգում: 1998 թվականի հունվարի 7-ից մինչև 2007 թվականի հուլիսի 23-ն աշխատել է ՆՆ դատախազության համակարգում եւ գրադեցրել ՆՆ զինվորական դատախազության ՆԿԳ քննիչի պաշտոն: 2007 թվականի հուլիսի 23-ին սեփական դիմումի համաձայն ազատվել է աշխատանքից եւ նույն օրն էլ ծառայության է անցել ՆՆ ոստիկանության գլխավոր քննչական վարչությունում՝ որպես ՆԿԳ ավագ քննիչ:

2008 թվականի մարտի 18-ին ազատվել է աշխատանքից եւ անցել երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի: 2008 թվականի ապրիլի 18-ին դիմել է ՆՆ գլխավոր դատախազին՝ ոստիկանության երկարամյա ծառայության կենսաթոշակից հրաժարվելու եւ դատախազության երկարամյա ծառայության կենսաթոշակ նշանակելու խնդրանքով, ինչը մերժվել է այն հիմնավորմամբ, որ ինչպես ոստիկանության ծառայողների, այնպես էլ **դատախազության աշխատողների թոշակավորումը կատարվում է «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՆ օրենքով**, եւ հիմքեր չկան ՆՆ դատախազության համակարգից կենսաթոշակի անցնելու համար:

Դիմողը 2008 թվականի հունիսի 2-ին դիմել է ՆՆ վարչական դատարան՝ ի թիվս այլոց, ՆՆ դատախազության անգործությունը վիճարկելու եւ ՆՆ դատախազությանը ոստիկանության երկարամյա ծառայության կենսաթոշակը դատախազության երկարամյա ծառայության կենսաթոշակով փոխելուն պարտավորեցնելու պահանջով, ինչը ՆՆ վարչական դատարանի 02.06.2009թ. վճռով մերժվել է: Վարչական դատարանը ՆՆ դատախազությանը ոստիկանության երկարամյա ծառայության կենսաթոշակը դատախազության երկարամյա ծառայության կենսաթոշակով փոխելուն պարտավորեցնելու պահանջի մասով մերժումը պարճառաբանել է նրանով, որ կենսաթոշակների տեսակները սահմանված են «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» եւ «Պեպրական կենսաթոշակների մասին» ՆՆ օրենքներով, հայցվորի պահանջը վերաբերում է **ոչ թե կենսաթոշակի տեսակը փոխելուն**, այլ մեկ համակարգի փոխարեն մյուս համակարգից **նույն տեսակի** կենսա-

թոշակ նշանակելուն, եւ կենսաթոշակը մեկ համակարգից մյուս համակարգ փոխափոխելը **չի նշանակում կենսաթոշակի փոխել:**

Վերը նշված վճռի դեմ դիմողը վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել ՀՀ վճռաբեկ դատարան: Վերջինս, վերահաստատելով ՀՀ վարչական դատարանի եզրահանգումները, իր՝ 29.07.2009թ. որոշմամբ վերադարձրել է վճռաբեկ բողոքը:

3. Դիմողը գտնում է, որ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, արտակարգ իրավիճակների հանրապետական գործադիր մարմինների համակարգի ծառայողների համար սահմանված երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակը **երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակի փոքրեր փոխակներ են:** Միաժամանակ դիմողը ՀՀ եւ ՌԴ կենսաթոշակային ապահովության բնագավառը կարգավորող օրենսդրական ակտերի համեմատական վերլուծության արդյունքում գտնում է, որ «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՀՀ օրենքի 6 եւ 8-րդ հոդվածները, «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը չեն համապատասխանում իրավական որոշակիության պահանջներին, ինչը հնարավորություն է ընձեռում, որպեսզի վարչական եւ դատական մարմիններն օրենքի մեկնաբանման եւ կիրառման հարցում ցուցաբերեն կամայական մոտեցում:

«Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի առնչությամբ դիմողը գտնում է, որ նշված հոդվածը երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը վերապահել է բացառապես զինծառայողներին, ինչի կապակցությամբ այն ներքին հակասության մեջ է գտնվում նույն օրենքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ, որը երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը վերապահել է Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, արտակարգ իրավիճակների հանրապետական գործադիր մարմինների ծառայողներին: Դրա հետեւանքով, ըստ դիմողի, առկա է օրենսդրական բաց, որը դրսևորվում է նրանում, որ «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածը հնարավորություն չի ընձեռում Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, արտակարգ իրավիճակների հանրապետական գործադիր մարմինների համակարգի ծառայողների համար սահմանված երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակն առանձին-առանձին, ըստ համապատասխան համակարգերի, դիտարկել որպես երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի փոքրեր փոխակներ:

«Զինձառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի 8-րդ հոդվածի եւ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի առնչությամբ դիմողը գտնում է, որ նշված դրույթների իրավական անորոշության հետեւանքով հնարավոր չէ կանխատեսել, թե պետական փարբեր կենսաթոշակների իրավունք ունեցող անձին երբ է տրվում պետական փարբեր կենսաթոշակների միջեւ ընտրություն կատարելու իրավունք՝ կենսաթոշակ նշանակելիս, թե՛ նաեւ կենսաթոշակ նշանակվելուց հետո, եթե կենսաթոշակի անցնելուց հետո անձը շարունակում է աշխատել եւ այդ ընթացքում ձեռք է բերում մեկ այլ տեսակի կենսաթոշակի իրավունք: Դիմողը գտնում է, որ փարբեր կենսաթոշակի միջեւ ընտրություն կատարելու իրավունքը պետք է փարսածվի վերը նշված բոլոր դեպքերի վրա:

Որպես իրավակիրառական պրակտիկայում վիճարկվող նորմերի իրավական անորոշության հետեւանքով դրանց կամայական մեկնաբանության առկայության ապացույց դիմողը վկայակոչում է իր գործով ՆՏ վարչական դատարանի 02.06.2009թ. կայացրած վճիռը եւ նույն գործով ՆՏ վճռաբեկ դատարանի 29.07.2009թ.՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշումը, որով ՆՏ վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է վարչական դատարանի եզրահանգումները:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ դիմողի բարձրացրած հարցերը հիմնականում վերաբերում են իրավական ակտերի մեկնաբանության հետ կապված խնդիրների, եւ պետք է դիտարկվեն այդ տեսանկյունից: «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը հստակ է եւ դրանում՝ «պետական փարբեր կենսաթոշակների իրավունք ունեցող անձ» հասկացությունը վկայում է, որ խոսքը վերաբերում է այն դեպքին, երբ անձը դեռ չի իրացրել իր պետական կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը:

Կենսաթոշակի իրավունքը հանդիսանում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ձեռք բերած անձի գույքային իրավունք: Այդ գույքային իրավունքի իրացման դեպքում անձը կորցնում է այդ՝ արդեն իրացրած իրավունքը, «...փոխարենը ձեռք բերում այլ իրավունք՝ գույք»: Դիմողը նշված գույքային իրավունքն իրացրել է կենսաթոշակ ստանալու համար ներկայացրած դիմումի բավարարմամբ:

Տիմք ընդունելով «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքի 11-րդ հոդվածով սահմանված՝ կենսաթոշակի տեսակները՝ պատասխանողը գտնում է, որ կենսաթոշակի տեսակի փոփոխումը ենթադրում է նշված հոդվածով սահմանված կենսաթոշակի մեկ տեսակի փոխարինումը նույն հոդվածով նախատեսված կենսաթոշակի այլ տեսակով: Մինչդեռ խնդրո առարկա դեպքում խոսքը վերաբերում է

նույն տեսակի՝ երկարամյա ծառայության պետական կենսաթոշակի փոփոխման պահանջին, ինչն օրենքով չի սահմանվում:

Պարասխանողը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթները սահմանում են պետական կենսաթոշակների տեսակները եւ պետական կենսաթոշակի տեսակը փոխելու քաղաքացու իրավունքը, հետեւաբար՝ այդ առումով այդ դրույթները չեն կարող հակասել ՏՏ Սահմանադրության 34-րդ հոդվածի պահանջներին:

5. Սույն գործի քննության շրջանակներում անհրաժեշտություն է առաջանում պարզել «պետական կենսաթոշակների տեսակներ» դրույթի իմաստը, «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՏՏ օրենքում օգտագործված՝ «զինվորական ծառայություն» հասկացության բովանդակությունը, «կենսաթոշակի ընտանիքների իրավունք» եւ «կենսաթոշակի տեսակը փոխելու իրավունք» հասկացությունների բովանդակությունը, «դարախազների թոշակավորում» եւ «զինծառայողների թոշակավորում» հասկացությունների բովանդակային ընդհանրություններն ու տարբերությունները: Այդ կապակցությամբ հարկ է վիճարկվող հոդվածները դիտարկել «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» եւ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՏՏ օրենքների տարբեր հոդվածների, ինչպես նաեւ կենսաթոշակային հարաբերությունները կարգավորող այլ իրավական ակտերի համատեքստում:

6. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՏՏ օրենքի 11-րդ հոդվածը սահմանում է պետական կենսաթոշակների տեսակները: Նշված հոդվածի վերլուծությունից բխում է, որ օրենսդիրը սահմանել է պետական կենսաթոշակների երկու տեսակ՝ ապահովագրական եւ սոցիալական: Այդ տեսակներից յուրաքանչյուրի համար նույն հոդվածով սահմանվել են նաեւ պետական կենսաթոշակների ենթատեսակներ: Մասնավորապես, ըստ դիտարկվող հոդվածի՝ պետական կենսաթոշակի «ապահովագրական» անվանումը կրող տեսակը ստորաբաժանված է «տարիքային», «արտոնյալ պայմաններով», «երկարամյա ծառայության», «հաշմանդամության», «կերակրողին կորցնելու դեպքում» ու «մասնակի» ենթատեսակների: Պետական կենսաթոշակի՝ «սոցիալական» անվանումը կրող տեսակն ստորաբաժանված է «ծերության», «հաշմանդամության», «կերակրողին կորցնելու դեպքում» ենթատեսակների: Նույն օրենքի 52-րդ հոդվածի ուսումնասիրությունից բխում է, որ պետական կենսաթոշակների վերը նշված ենթատեսակները եւս հանդիսանում են պետական կենսաթոշակի տեսակներ:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պետական կենսաթոշակների նշված երկու տեսակների տարբերակման հիմքում դրված են աշխատանքային հա-

րաբերությունները: Այսինքն՝ ապահովագրական կենսաթոշակի իրավունքը պայմանավորված է կան կենսաթոշակառուի աշխատանքային (ապահովագրական) սրածով, կան, կախված ապահովագրական կենսաթոշակի փարատեսակների բնույթից, աշխատանքային խեղմամբ կամ մասնագիտական հիվանդությամբ կամ դրանց հետեւանքով կերակրողին կորցնելով: Իսկ սոցիալական կենսաթոշակի իրավունքը պայմանավորված է անձի՝ աշխատանքային հարաբերությունների հետեւանք չհանդիսացող հիվանդությամբ կամ դրա հետեւանքով կերակրողին կորցնելով, ինչպես նաեւ անձի փարիքով, ինչի հետեւանքով նա անկարող է դառնում իրեն ապահովել ինքնուրույն աշխատանքով եւ, միեւնոյն ժամանակ, նրա աշխատանքային սրածը չի բավարարում նրան նշանակել փարիքային ապահովագրական կենսաթոշակ:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքի ուսումնասիրությունից բխում է նաեւ, որ երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի վերաբերյալ նույն օրենքով սահմանված իրավակարգավորումը **չի վերաբերում «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքում նշված սուբյեկտներին:**

«Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի 2-րդ հոդվածը զինծառայող է համարում Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության, ներքին գործերի, ազգային անվտանգության, «Նայաստանի փրկարար ծառայության»՝ «Նայաստանի փրկարար ծառայության մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 112-րդ հոդվածով սահմանված դեպքերում՝ հանրապետական գործադիր մարմինների համակարգի հրամանատարական եւ շարքային անձնակազմի ծառայողներին:

«Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի վիճարկվող 6-րդ հոդվածը զինծառայողների, այն է՝ Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության, ներքին գործերի, ազգային անվտանգության, «Նայաստանի փրկարար ծառայության»՝ «Նայաստանի փրկարար ծառայության մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 112-րդ հոդվածով սահմանված դեպքերում՝ հանրապետական գործադիր մարմինների համակարգի հրամանատարական եւ շարքային անձնակազմի ծառայողների եւ դրանց հավասարեցված անձանց համար սահմանում է պետական կենսաթոշակների հետեւյալ երկու փեսակները՝ **երկարամյա ծառայության համար եւ հաշմանդամության համար:**

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ զինծառայողների համար սահմանված պետական կենսաթոշակների նշված երկու փեսակները, ի փարբերություն «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքով սահմանված պետական կեն-

սաթոշակի «ապահովագրական» եւ «սոցիալական» անվանումը կրող փեսակների, ունեն նաեւ ընդհանրություններ: Բոլոր դեպքերում, նշված ընդհանրության հիմքում դրված են միայն աշխատանքային (ծառայողական) հարաբերությունները: Տվյալ դեպքում օրենսդիրը հաշվի է առել միայն ծառայողական պարտականությունների ոչ ստանդարտ, արտակարգ, կյանքի համար վրանգավոր պայմաններում կատարման հանգամանքը՝ այս առումով հավասար եւ միասնական մոտեցում ցուցաբերելով նմանափայ ծառայություններ իրականացնող Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության, ներքին գործերի, ազգային անվտանգության, Նայաստանի փրկարար ծառայության համակարգերին: Այսինքն՝ թե՛ երկարամյա ծառայության համար, թե՛ հաշմանդանության համար կենսաթոշակի իրավունքը պայմանավորված է միայն կենսաթոշակատուի աշխատանքային (ապահովագրական) ստատուսով, կան, հաշմանդանության համար կենսաթոշակի դեպքում՝ ծառայության ընթացքում ձեռք բերված խեղմամբ կամ հիվանդությամբ կամ դրանց հետեւանքով կերակրողին կորցնելով:

Նկատի ունենալով փարբեր համակարգերում երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակի բնույթի, նշանակման ու վճարման կարգի համասեռությունը, օրենսդիրն առանձին-առանձին՝ ըստ Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության, ներքին գործերի, ազգային անվտանգության, Նայաստանի փրկարար ծառայության հանրապետական գործադիր մարմինների համակարգի, չի փարբերակել երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակի ենթափեսակներ:

7. Կենսաթոշակային ապահովության վերաբերյալ ՆՏ օրենսդրությունը քաղաքացիներին վերապահելով կենսաթոշակի ընտրության իրավունք, միաժամանակ վերջիններիս վերապահել է նաեւ կենսաթոշակի փեսակը փոխելու իրավունք: Այդ իրավունքը սահմանված է, մասնավորապես, «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» եւ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՆՏ օրենքներով: Օրենսդրության մեջ նշված երկու ինստիտուտների փարբերակումն ինքնանպատակ չէ: «Կենսաթոշակի փեսակ փոխել» հասկացության մեջ «փոխել» բառի առկայությունից բխում է, որ կենսաթոշակի փեսակը փոխելու իրավունքն անձի մոտ ծագում է այն ժամանակ, երբ փվյալ անձի նկատմամբ արդեն իսկ նշանակվել է կենսաթոշակ:

Ի կատարումն «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՆՏ օրենքի 20 եւ 26-րդ հոդվածների, ՆՏ կառավարությունը 12.05.2005 թվականին ընդունել է «Կենսաթոշակ ստանալու համար դիմելու, կենսաթոշակ նշանակելու (վերահաշվարկելու), կենսաթոշակի փեսակ փոխելու, կենսաթոշակ վճարելու եւ կենսաթոշակի գործ (փաստաթղթեր) վարելու կարգը

հաստատվելու մասին» թիվ 930-Ն որոշումը, որը, ի թիվս այլոց, պետք է սահմաներ կենսաթոշակի տեսակը փոխելու կարգը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ կառավարության փվյալ որոշումը լիարժեք չի իրացրել օրենքի պահանջը, քանի որ գործնականում հստակ չէ կենսաթոշակի տեսակը փոխելու կարգը: Նման վիճակը հետևանք է նաև այն բանի, որ օրենքով հստակ սահմանված չեն «կենսաթոշակի ընտրության իրավունք», «կենսաթոշակի տեսակը փոխելու իրավունք», «կենսաթոշակի տեսակ», «կենսաթոշակի ենթատեսակ» հասկացությունները:

Առաջացել է լուրջ շփոթ նաև այն պարճառով, որ համակարգային մոտեցում չցուցաբերելով, «Դատախազության մասին» 22.02.2007թ. օրենքն ընդունելուց հետո պահպանվել է ՏՏ 1998թ. օրենքի 40-րդ հոդվածի այն դրույթի իրավաբանական ուժը, համաձայն որի՝ «Դատախազների եւ քննիչների թոշակավորում իրականացվում է ներքին գործերի մարմիններում ծառայություն անցնող ղեկավար կազմի անձանց համար կիրառվող պայմաններով, նորմերով եւ կարգով»: «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» եւ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՏՏ օրենքների՝ քննության առարկա նորմերի գործողության պայմաններում «Դատախազության մասին» ՏՏ օրենքի փվյալ նորմն իրավաչափ կարող էր լինել միայն սույն որոշման 6-րդ կետում հիշատակված համասեռության պայմաններում: Իրականում այդ պայմանը չի գործում: Գործնականում առկա են երկու փարբեր համակարգեր, որոնցում համադրելի չեն աշխատանքի ստացում եւ կենսաթոշակի չափը, եւ որոնցից յուրաքանչյուրից դիմողը հավասար իրավունք ունի ստանալու երկարամյա ծառայության համար կենսաթոշակ:

ՏՏ սահմանադրական դատարանն իր՝ 4 հոկտեմբերի 2006թ. ՄԴՌ-649 որոշման մեջ արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ «Կենսաթոշակի վճարումը գործնականում սեփականությունը սեփականափորջը փոխանցելու միջոց է»: Նույն որոշման մեջ դատարանը միաժամանակ արձանագրել է, որ «Կենսաթոշակը սոցիալական ապահովության միջոց լինելով հանդերձ, սեփականության ձեւ է՝ նաև ըստ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի»: Ներկայումս, պարասխանող կողմի, ինչպես նաև ՏՏ վարչական դատարանում պարասխանողի ներկայացուցիչների բոլոր դատողություններն առ այն, որ անձը միայն մեկ անգամ իրավունք ունի կենսաթոշակի տեսակ ընտրել եւ այն հետագայում փոփոխման ենթակա չէ, սահմանադրական դատարանը համարում է ոչ հիմնավոր՝ դիմումատուի հայցապահանջը մերժելու տեսանկյունից: Դիմողի բարձրացրած հիմնախնդիրն ամենեւին չի առնչվում վեճի առարկա հոդվածների դրույթներին, որոնք իրենց

իրավակարգավորման շրջանակներում սահմանադրականության խնդիր չեն առաջացնում: Այն վերաբերում է կենսաթոշակների նշանակման հիմնախնդրի կարգավորման տեսանկյունից երկու ոչ միասեռ համակարգերն արհեստական ձեռով միմյանց կապակցելուն:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողի սահմանադրական իրավունքն է պահանջել ու ստանալ իր հասանելիք երկարամյա ծառայության կենսաթոշակը՝ իր իսկ կողմից ընտրված համակարգից՝ նաև իր որոշումը վերանայելու հիմքով: ՏՏ որեւէ օրենքով փոխադրված հարցով անձի որոշումը փոխելու իրավունքը սահմանափակված չէ: ՏՏ Սահմանադրությամբ եւ ՏՏ մի շարք միջազգային իրավական պարտավորություններով միանշանակ պահանջ է առաջադրված, որ իրավունքի սահմանափակումը պետք է նախատեսված լինի միայն օրենքով, լինի համաչափ, չաղավաղի իրավունքի էությունը:

Նաշվի առնելով, որ պատասխանող կողմը, ինչպես նաև վարչական դատարանը, վարչական դատարանում պատասխանողի ներկայացուցիչը եւ երրորդ անձինք դիմողի իրավունքի սահմանափակումը բխեցնում են «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՏՏ օրենքի 8-րդ հոդվածի եւ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՏՏ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի մեկնաբանությունից, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նման մեկնաբանությունը հիմնավոր չէ, չի բխում ՏՏ Սահմանադրության 1, 3, 31 եւ 83.5-րդ հոդվածների պահանջներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 6-րդ հոդվածը համապատասխանում է Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. «Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 8-րդ հոդվածը՝ իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից դրան փոխված բովանդակության մասով, որով սահմանափակվում է անձի իրավունքը կենսաթոշակը նշանակելուց հետո կատարել

վերընտրություն, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 31 եւ 83.5-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

3. «Պետական կենսաթոշակների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի երրորդ մասը՝ իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից դրան արված բովանդակության մասով, որով սահմանափակվում է անձի իրավունքը կենսաթոշակը նշանակելուց հետո կարարել վերընտրություն, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 31 եւ 83.5-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

10 փետրվարի 2010 թվականի
ՍԴՈ-865